

Oponentský posudok

Inauguračný spis

Doc. PhDr. Peter Kopecký, CSc.

Filozofická fakulta Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre

Študijný odbor: 2. 1. 35 Prekladateľstvo a tlmočníctvo

Zhodnotenie doterajšieho odborného a pedagogického pôsobenia Doc. PhDr. Petra Kopeckého, CSc. predpokladá zohľadniť rozmanitú, v mnohom objavnú aktivitu nielen romanistu-lingvistu, ale aj jeho zásluhy v diplomatických službách Slovenskej republiky, z ktorých bol schopný načerpať nemálo profesionálnych i osobných poznatkov a skúseností. Práve jedinečným sklbením rôznorodých zorných uhlov citlivo premyslenej, aj do budúcnosti nasmerovanej práce sa vyznačuje Kopeckého prínos v podobe viacrozmerného sledovania tak odbornej, ako i ľudsky formulovanej problematiky.

Spoločným menovateľom jeho úsilia je teda pojem interdisciplinárnosť, ktorý treba pokladať za prirodzené vyústenie jeho celoživotných postojov, úvah, teoreticko-prakticky a zároveň kriticky ladených názorov. Nie je možné v tejto súvislosti nezdôrazniť, že tomu všetkému predchádzala dôkladná jazykovo-teoretická príprava v odbore, ktorý Kopecký vyštudoval (kombinácia francúzština-rumunčina na FFUK v Bratislave), čo mu v ďalších štádiách odborného rastu umožnilo prechádzať od jazykovedných jednotlivostí v zmysle požiadaviek klasického filologického vzdelania k tvorivému prístupu v záujme komplexnejšie nastolených otázok a aspektov.

Táto skutočnosť sa stala nevyhnutným predpokladom Kopeckého ambície prekračovať úzky rámec prvotne osvojených jazykovedných disciplín smerom k ich plodnému rozšíreniu do oblasti komparatívnych výskumov, v duchu ktorých vystupuje do popredia postavenie, funkcia a zákonitosti cudzieho jazyka vo vzťahu k materinskému jazyku – slovenčine. V tom sa Kopecký môže naďalej opierať o výsledky domácich lingvistických prác venovaných odbornej jazykovej terminológii v oblasti politológie, právnických, ekonomických alebo diplomatických textov, predovšetkým Európskej únie. Napriek uvedeným prameňom, ktoré v starostlivo vypracovaných poznámkach pravidelne a svedomito cituje i komentuje, však sám od začiatku pociťuje vážne nedostatky, zúžený pohľad na danú problematiku, pri riešení ktorej na Slovensku doteraz absentujú dostatočne vyškolení odborníci.

Peter Kopecký teda stelesňuje jedného z mála tých jazykovedcov, čo dnes dôrazne upozorňujú na tento nepríjemný deficit. Pritom sa ho usiluje odstrániť

prostredníctvom samostatne a zakaždým cieľavedome sledovaných kritérií výrazne problémovo a pokiaľ možno celistvo chápanej porovnávacej aktivity.

Z lexikálneho, lexikálno-syntaktického a sémantického hľadiska jej zhrnutie predstavuje kniha *K ekvivalentácii vybranej francúzskej politologickej a právnickej terminológie* (2005). Hneď v úvode Kopecký nezabúda zdôrazniť, že popri samotných jazykových zručnostiach treba pri preklade z cudzieho jazyka do slovenčiny rátať aj s „univerzálnymi vedomosťami, znalosťami reálií príslušného národa a samozrejme s intelektom komunikujúceho“.

Z toho pramení nutnosť širšieho záberu, vďaka čomu preklad resp. ekvivalentácia lexiky Európskej únie musí podľa potreby presahovať etymologickú rovinu poznania so zreteľom na špecifický jazykový úzus v jednotlivých krajinách. Konkrétne sa to dotýka napr. kalkovania („politiques“), tak veľmi obľúbeného v slovníku politikov, hoci v tejto súvislosti by o voľbe vhodného ekvivalentu podľa neho mali rozhodovať určujúce lexikálno-sémantické faktory vychádzajúce z tradície alebo z osobitosti právneho, ekonomického a sociálneho prostredia. Nedostatok slovníkov a terminologických štúdií má preto Kopecký v úmysle kompenzovať dôkladným aktualizácnym prístupom, ako i rozšírením doterajšieho rozsahu u nás pomerne často jednostranne alebo povrchno spracovanej slovnej zásoby.

Sprievodným organickým javom je u Kopeckého striktné teoretické vymedzenie predmetu skúmania, vychádzajúce z termínov modernej jazykovedy, ako ich formuloval jej zakladateľ Ferdinand de Saussure (dichotómia signifiant- signifié a tomu zodpovedajúce pojmy designát-denotát). Pri čiastočnom abstrahovaní od základnej Saussurovej tézy (vzťah medzi signifiant a signifié je arbitrárny) ide vlastne o uplatnenie „ontologického kompromisu“ daného logickou potrebou brať do úvahy špecifický sémantický obsah danej terminológie vzhľadom na príslušné pojmy v tejto oblasti.

Spomenuté teoretické východiská treba podľa Kopeckého vždy zohľadňovať vzhľadom na charakter istej komunikačnej situácie, na spoločenský alebo odborný kontext zasadený do paradigmatickej a syntagmatickej osi, do čoho v duchu „európskosti“ vstupuje aj dôležitý moment interakcie viacerých jazykov, napr. angličtiny, a vďaka Kopeckého jazykovým znalostiam zároveň aj rumunčiny, kastílskej či hispanoamerickej španielčiny, taliančiny, vrátane etymologicky nosnej latinčiny. Jedným z ďalších činiteľov je rešpektovanie diachrónno-historickej podmienenosti jazykového úzu vo Francúzsku a na Slovensku (porov. Kopeckého brilantnú analýzu rozdielneho použitia pojmov „národný“, „štátny“ a „verejný“ v oboch krajinách).

V duchu neopozitivistickej, logicky precízne stanovanej bádateľskej metódy sa Kopeckého rozbor sústreďuje v prvom rade na základný dištinkatívny prvok spočívajúci v polysémii francúzštiny. V tomto smere prináša celý rad cenných zistení vyplývajúcich z poznania viacerých lexikálnych,

morfologických, fonetických a sémantických rozdielností. To mu dáva možnosť, aby čo najadekvátnejšie zosystemizoval i kategorizoval všetky sledované príznaky, a to v zmysle prvoradého poznatku o monosémantickej povahe francúzskych viacvýznamových pomenovaní, čo býva v konkrétnej prekladateľskej a tlmočnickej praxi na Slovensku i na pôde inštitúcií EÚ plodom mnohých nedorozumení, nepresností alebo nežiaducich posunov oproti francúzskemu originálu. Nehovoriac o dôslednom vnímaní rozdielov v štruktúre, v synonymickej stavbe obidvoch jazykov, na čo Kopecký uvádza vhodné volené príklady. Ako som postrehol, na niektorých miestach mohol byť ním identifikovaný synonymický rad širší: pri slove organizácia mohli figurovať aj ďalšie dôležité synonymá (napr. usporiadanie alebo ustrojenie). Aj vďaka tomu, že Kopecký často necháva nastolený jazykový problém čiastočne otvorený, vyzoroval som v jeho príkladoch iba zopár viditeľnejších nepresností: napr. saussurovský pojem „parole“ by som aj v zhode s našou bádateľskou tradíciou neprekladal ako prehovor (le discours), pretože v slovenčine naň nejestvuje vhodný ekvivalent.

Vítaným obohatením, pokiaľ ide o umelecko-literárnu podobu francúzštiny, je Kopeckého obsiahlejšia štúdia *Analyse lexicale et sémantique des écrits de Paul Claudel*, v ktorej pri rozbere korešpondencie významného francúzskeho neosymbolistu uvádza ne jeden príklad na objavné, groteskne alebo parodicky ladené využitie významovo-zvukových možností polysémie francúzštiny. V tomto rámci dokonca pristupuje k hodnovernému porovnaniu Claudela so slovenskou katolíckou poéziou (Svetoslav Veigl). Po podrobnom rozbere výrazovej kontrastívnosti štúdiu uzatvára tvrdením, že Claudel v tomto texte naplnil túžbu po syntéze protikladov. Korigujúco však musím na rozdiel od Kopeckého dodať, že uvedená syntéza je najmä v Claudelovej poézii výsledkom viacerých neodmysliteľných filozofických prameňov (T. Akvinský a jeho stredoveké vnímanie jazykového znaku, staroveké, orientálne taoistické alebo budhistické religiózno-filozofické podnety a pod.), ktoré majú platnosť – ako hovorí aj Kopecký – výhradne zásluhou nezameniteľného umeleckého postoja francúzskeho básnika, na rozdiel od konvenčne duchovného vnímania ortodoxného čitateľa.

Je chvályhodné, že Kopecký bol schopný primerane zužitkovať dôvernú znalosť francúzskej polysémie a prostredníctvom rozboru Claudelovho „diplomatického“ rukopisu dospieť ku skrytému jadrú neosymbolickej poetiky, ktorú francúzsky tvorca synteticky a zároveň kriticky osvetlil v *Básnickom umení* alebo v *Úvahách o poézii*, namierených proti už zastaraným antitetickým prostriedkom francúzskeho romantizmu (V. Hugo).

Záverom iba stručne spomeniem Kopeckého nemenej významný prínos v ďalších oblastiach jeho dlhoročného pôsobenia, najprv ako vyučujúceho

predmetov súvisiacich s prekladom a tlmočením (od r. 2011 na FF UKF v Nitre), ale i právnej a obchodnej francúzštiny alebo umeleckého prekladu. Zaiste aj pod jeho vplyvom sa mohli zrodiť niektoré pozoruhodné práce z oblasti odborného prekladu (napr. kniha mojej doktorandky Mgr. Lenky Michelčíkovej, PhD. (*Jazyk legislatívnych textov inštitúcií EÚ*, 2015), rozširujúca i doplňujúca daný obzor o otázky vetnej, nadvetnej i štylistickej povahy príslušných textov. Mimo pozornosti nemôže prirodzene zostať ani Kopeckého 36-ročná bohatá tlmočnicka a prekladateľská prax, ani ukončená výchova 2 doktorandov. Ďalej sú to 2 diely informačne nasýtenej publikácie *Frankofónna Afrika* (spoluautori P. Chren a G. Grosu 2014, 2015).

Okrem intenzívnej spolupráce s inými pedagogickými a jazykovými inštitúciami doma i v zahraničí treba nakoniec vyzdvihnúť knihu *Diplomacia – vec verejná?* (2008), v ktorej sa na základe vlastných bohatých skúseností Kopecký príslovečne kriticky vyslovuje k páľčivým a bežne zamlčovaným otázkam súčasného stavu slovenskej diplomacie. Podobne ako vo sfére odborných jazykových aktivít aj v tejto práci vyniká jeho hlboko bytostný záujem opätovne potvrdiť významný a zároveň nenahraditeľný občiansky zástož angažovaného publicistu, a najmä človeka.

Zo všetkých spomenutých dôvodov nemám najmenšie námietky voči tomu, aby bol Doc. PhDr. Petrovi Kopeckému, CSc. po úspešnej obhajobe jeho Inauguračného spisu udelený akademický vysokoškolský titul *Profesor* (Prof.) v študijnom odbore 2. 1. 35 Prekladateľstvo a tlmočníctvo.

Prof. PhDr. Ladislav Franek, CSc.